हैहेप्रयोगे हैहयोः । (८५/९६)

[1]हैहेप्रयोगे यद् वाक्यं वर्तते तत्र हैहयोः एव प्लुतो भवति । है३ देवदत्त । हे३ देवदत्त । देवदत्त है३ । देवदत्त हे३ । पुनर्हैहयोर्ग्रहणमन्त्ययोरपि यथा स्यात् ॥

गुरोरनृतोऽनन्त्यस्याप्येकैकस्य प्राचाम् । (८६/९७)

'[2]प्रत्यभिवादेऽशूद्रे' (८.२.८३/९४) इत्येवमादिना यः प्लुतो विहितः, तस्यैवायं स्थानिविशेषः उच्यते । ऋकारवर्जितस्य गुरोः अनन्त्यस्य, अपिशब्दाद् अन्त्यस्यापि टेः [3]एकैकस्य सम्बोधने वर्तमानस्य प्लुतो भवति प्राचामाचार्याणां मतेन । दे३वदत्त, देवद३त्त, देवदत्त३ । य३ज्ञदत्त, यज्ञद३त्त, यज्ञदत्त३ । गुरोः इति किम् ? वकारात् परस्य मा भूत् । अनृतः इति किम् ? कृष्णमि३त्र, कृष्णमित्र३ । एकैकग्रहणं पर्यायार्थम् । प्राचाम् इति ग्रहणं विकल्पार्थम् । आयुष्मानेधि देवदत्त । तदनेन यदेतद् उच्यते, 'सर्व एव प्लुतः साहसमनिच्छता विभाषा कर्तव्यः' (म. भा. ३.४२०) इति [4]तदुपपन्नं भवति ॥

ओमभ्यादाने । (८७/३७०६)

अभ्यादानं प्रारम्भः, तत्र यः ओम्शब्दः तस्य प्लुतो भवति । ओ३म् 'अग्निमीळे पुरोहितम्' (ऋ. १.१.१.) । अभ्यादाने इति किम् ? 'ओमित्येतदक्षरमुद्गीथमुपासीत' (छां. उ. १.१.१.) ॥

ये यज्ञकर्मणि । (८८/३६०७)

ये इत्येतस्य यज्ञकर्मणि प्लुतो भवति । ये३ यजामहे । यज्ञकर्मणि इति किम् ? 'ये यजामह इति पञ्चाक्षरम्' (तै. १.६.११.१) इति स्वाध्यायकाले मा भूत् । ये यजामहे इत्यत्रैवायं प्लुतः इष्यते । इह हि न भवति, 'ये [5]देवासो दिव्येकादश स्थ' (ऋ. १.१३९.११) इति ॥

प्रणवष्टेः । (८९/३६०८)

[6]यज्ञकर्मणि इति वर्तते । यज्ञकर्मणि टेः प्रणवः आदेशो भवति[7] । क एष प्रणवो नाम ? पादस्य वा [8]अर्धर्चस्य वा अन्त्यमक्षरमुपसंगृह्य तदाद्यक्षरशेषस्य स्थाने [9]त्रिमात्रमोकारमोङ्कारं[10] वा विदधति [11]तं प्रणव इत्याचक्षते (म. भा. ३.४१९) । [12]'अपां रेतांसि जिन्वतो३म्' (ऋ. ८.४४.१६) । 'देवान् जिगाति सुम्नयो३म्' (ऋ. ३.२७.१) । [13]टिग्रहणं सर्वादेशार्थम् । ओकारः सर्वादेशो यथा स्यात्, व्यञ्जनान्ते अन्त्यस्य मा भूत् इति । [14]यज्ञकर्मणि इत्येव, 'अपां रेतांसि जिन्वति' (ऋ. ८.४४.१६) ॥

---

1. है हे इत्येतयोः क. इ. ह. ब. 2. वाक्यमिदं नास्ति ब. ड. ह. 3. एकैकस्य नास्ति इ. क. ह. ब. 4. तदुपपद्यते इ. क. ह. 5. देवासः मुद्रितः पाठः 6. वाक्यमिदं नास्ति इ. ह. ब. 7. स च प्लुतः इत्यधिकम् क. 8. अर्धस्य ह. 9. टेः इति यावत् इत्यधिकम् ह. 10. वायं विदधाति क. 11. प्रातिशाख्यविदः इत्यधिकम् इ. ब. ड. 12. अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयं इत्यधिकम् ब. 13. सर्वादेशो व्यञ्जनान्तेषु यथा स्यात् । अन्तस्य मा भूत् क. 14. वाक्यमिदं नास्ति इ. ह.